

Биринчи инстанция суди хатолари бартараф этилмаганлиги сабабли кассация инстанцияси ажрими бекор қилинди.

Жиноят ишлари бўйича Наманган вилоят суди кассация инстанциясининг 2014 йил 8 июлдаги ажрими билан ўзгартирилган, шу суднинг 2014 йил 25 апрелдаги ҳукмига кўра, Н. Жиноят кодексининг 210-моддаси 3-қисми "б" банди билан Жиноят кодексининг 45,57-моддалари қўлланиб, 205-моддаси 2-қисми "а", "в" бандлари билан Жиноят кодексининг 59-моддаси тартибида 3 йил муайян ҳуқуқдан маҳрум қилинган ҳолда 7 йил 10 ой 15 кун озодликдан маҳрум қилиш жазосига судланган.

Суднинг ҳукмига кўра, Н. давлат солиқ бошқармаси катта инспектори вазифасида, масъул лавозимда ишлаб келиб, мансаб ваколатини суиистеъмол қилган, текширувлар ўтказиш жараёнида тегишли меъёрий ҳужжатлар талабларини қасддан бузган. Яъни 2012 йил ва 2013 йил 1 ноябрга қадар ўтказилган текширишларда хўжалик юритувчи субъектлар шахсий ҳисоб варақаларини таҳлил этмагани натижасида 13 та ҳолатда 12 та корхонадан давлат бюджетига 49.931.100 сўм солиқ ва мажбурий тўловлар қўшимча ҳисобланмай қолинишига, нотураржой объектлари ва дўконларда фаолият юритаётган тадбиркорларни рўйхатдан ўтказиш, улардан ер ва мол-мулк солиқларини ундириш учун хизмат сафарига борган туман ДСИ ходимлари Ш. ва А.га телефон қилиб, тадбиркор Б.га солиқ соҳасида яқинлашмасликларини айтиб, уларни қўрқитиб, хизмат вазифаларини бажаришларига тўсқинлик қилган, объектлар бўйича 7.926.100 сўм солиқ тўловларини давлат бюджетига ундирилмай қолишига сабабчи бўлганликда;

Н. "Азиз Турон" МЧЖда ҳужжатли тафтиш ўтказиб, жамиятни лицензиясиз фаолият билан шуғулланганлигини далолатномада кўрсатмаслик эвазига, жамият раҳбари Х.дан таъмагирлик йўли билан 5.000 АҚШ доллари беришни талаб қилиб, 2013 йил 30 сентябрда бошқа шахс орқали 5.000 АҚШ доллари пора олганликда айбдор деб топилган.

Жиноят процессуал кодексининг 22-моддаси талабига кўра, суд исботланиши лозим бўлган барча ҳолатларни синчковлик билан, ҳар томонлама, тўлиқ ва холисона текшириб чиқиши ҳамда ишда юзага келадиган ҳар қандай масалани ҳал қилишда судланувчини ҳам фош қиладиган, ҳам оқлайдиган ҳолатларни аниқлаш чораларини кўриши лозим.

Олий суд Пленумининг 1999 йил 24 сентябрдаги "Порахўрлик ишлари бўйича суд амалиёти тўғрисида"ги қарори 12-бандига биноан, пора олишда айбланаётган мансабдор шахснинг масъуллик ҳолати масаласи суд томонидан ушбу шахснинг эгаллаб турган лавозими, амалга оширадиган хизмат амаллари ва вазифаларининг аҳамияти, зиммаларига юклатилган ҳуқуқ ва ваколатлар, шунингдек, айбдор ишлаётган ташкилотнинг хусусиятини ҳисобга олган ҳолда ҳал этилиши лозим.

Суд айбдорни масъул мансабдор шахс деб топган тақдирда, бундай тавсифлаш белгиларининг борлиги ҳақидаги хулосасига олиб келган асосларни ҳукмда келтириши зарурлиги назарда тутилган.

Иш бўйича аниқланган ҳолатларга қараганда, Н. вилоят ДСБ "Солиқ текширишлар" бўлими давлат солиқ катта инспектори лавозимида ишлаган бўлиб, унинг зиммасига:

- Республика ДСҚдан келган топшириқларни, бошқарма раҳбариятининг буйруқларини, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлардан юборилган хатларни ижро этишда иштирок этиш;

- текширишларда қўшимча ҳисобланган барча суммаларни ва мансабдор шахсларга қўлланилган маъмурий жарималарни Давлат бюджетига ўз вақтида ундирилишини таъминлаш;

- бошқарма томонидан чиқарилган тегишли буйруқ ва Кенгаш қарорларини бажарилишида бевосита қатнашиш;

- давлат солиқ катта инспектори лавозимидаги ходим меҳнат таътилида бўлганида, айрим сабабларга кўра, иш жойида бўлмаган ёки вакант ҳолларида унинг вазифаларни бажариш каби вазифалар юклатилган.

Жиноят кодексининг 8-бўлим атамалар рўйхатида қайд этилишича, идоралар, муассасалар, ташкилотлар учун мажбурий бўлган қарорлар, фармойишлар чиқариш, фуқароларга ёки юридик шахсларга давлат муассасаси номидан ҳуқуқлар берувчи ёки мажбуриятларни бажарувчи юридик ҳаракатларни содир этиш ваколатларига эга бўлган шахс масъул мансабдор деб топилади.

Бироқ суд Н. масъул мансабдор шахснинг ваколатларига кирадиган қандай вазифаларга эга эканлигини асослантирмай, барвақт хулосага келган.

Юқорида қайд этилган Пленум қарорининг 11-бандида, таъмагирлик — мансабдор шахс томонидан фуқаронинг қонуний манфаатларига зарар етказадиган хизматида доир ҳаракатларни содир этиш таҳдиди остида пора талаб қилиш ёки фуқарони унинг қонуний манфаатларига зарар келтирадиган оқибатларнинг олдини олиш учун пора беришга мажбур этадиган шароитга қасдан тушириш

демакдир. Шунинг учун мансабдор шахс томонидан масалан, камомадни кўрсатмаслик, ўқув юртларига тартиб-қоидаларни бузган ҳолда қабул қилиш, жинойт ишини ноқонуний тугатиш ва бошқа ҳолларда пора талаб қилиш ҳаракатларида товламачилик аломатлари мавжуд бўлмаслиги назарда тутилган.

Судда аниқланган ҳолатларга кўра, Н. "Азиз Турон" МЧЖда ҳужжатли тафтиш ўтказиб, далолатномада жамиятни лицензиясиз фаолият билан шуғулланганлигини кўрсатмаслик эвазига, жамият раҳбари Х.дан пора беришни талаб қилиб, бошқа шахс орқали порани олган.

Х. судда текширув тахминан 15-20 кун давом этгани, текширув натижасида деярли камчиликлар аниқланмагани, шундай бўлса-да, Н. камчилик топишга ҳаракат қилиб, текширувни атайин чўзиб, 2008 йилда фонд бўйича ажратилган тамаки маҳсулотлари сотилганини рўқач қилиб, лицензиясиз фаолият юритганини билдириб, текширув ижобий яқунланиши учун 5.000 АҚШ доллари беришни талаб қилгани, унга шу миқдордаги порани беришга рози бўлгани ҳақида кўрсатма берган.

М. судда Х.нинг кўрсатмаларига ўхшаш мазмунда кўрсатма берган.

Шундай ҳолатда суд, "Азиз Турон" МЧЖ 2008 йилда лицензиясиз тамаки маҳсулотлари савдоси билан шуғулланганлигини аниқлаш чораларини кўрмаган.

Бундан ташқари Жинойт кодексининг 211-моддаси 4-қисмида, башарти шахсга нисбатан пора сўраб товламачилик қилинган бўлса ёки бу шахс жинойий ҳаракатлар содир этилгандан кейин бу ҳақда ўз ихтиёри билан арз қилса, чин кўнгилдан пушаймон бўлиб, жинойтни

очишда фаол ёрдам берган бўлса, бундай шахс жавобгарликдан озод этилиши назарда тутилган.

Юқорида қайд этилган Пленуми қарорининг 16-бандида, пора берувчиларни порада товламачилик ёки пора берганлик тўғрисида ихтиёрий ариза бериш асосларига кўра, жиноий жавобгарликдан озод этиш бу шахсларнинг ҳаракатларида жиноят таркиби йўқлигини билдирмаслиги, шу сабабли улар жабрланувчи деб топилмаслиги ва пора тариқасида берилган бойликларни қайтариб олишни талаб қилишга ҳақли эмасликлари тушунтирилган.

Дастлабки тергов органининг жиноят ишини бир қисмини тугатиш тўғрисидаги қарорида қайд этилишича, Х. ва М. бошқа шахс орқали 5.000 АҚШ долларини Н.га пора тариқасида беришган бўлиб, улар Н.нинг ҳаракатлари юзасидан ариза билан мурожаат қилганлари, жиноятни очишга фаол ёрдам берганликлари инobatга олиниб, уларнинг ҳаракатларида жиноят аломатлари йўқ деб топилиб, жиноят ишининг уларга оид қисми Жиноят кодексининг 211-моддаси 4-қисмига асосан тугатилган бир вазиятда улар жабрланувчи деб эътироф этилган.

Бироқ суд дастлабки тергов органининг мазкур қарори қонун талаби ва Пленум қарори тушунтиришига зид равишда қабул қилинганлигига, Х., М. ва бошқа шахсни жабрланувчи тариқасида сўроқ қилинганлигига ҳамда пора предмети тариқасида берилган 5.000 АҚШ доллар масаласи очиқ қолдирилганлигига эътибор қаратмаган.

Кассация инстанцияси биринчи инстанция суди томонидан йўл қўйилган хатоларни бартараф этиш чораларини кўрмаган.

Шу сабабли, Олий суд жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2014 йил 11 декабрдаги ажрими билан Н.га нисбатан чиқарилган кассация инстанцияси ажрими бекор қилиниб, иш янгидан кассация инстанциясида кўриш учун юборилди.

Назорат иши № 5-248-14

